

ЧОВЕШКА ПРАИСТОРИЯ И ИСТОРИЯ

Историческата периодизация е метод, при който историята се разделя хронологично на няколко периода, въз основа на някакви характерни особености в развитието на обществото или културата.

Една често използвана периодизация на историята въобще разграничава следните епохи:

1. [Древност](#) (3300 пр.н.е. до 500 г. пр. н.е)
2. [Античност](#) с периода на т.нар. класическа [древност](#) (от 8 до [6 век пр.н.е.](#))
3. [Средновековие](#)/(600-1492 г.)
4. [Ново време](#)/Ранен период на ново време (1492-1789 г.),Ново време (1789-1989 г.), Най-ново време (1989 г. - досега)/

Праисторията датира от създаването на [Вселената](#) (преди около 14 милиарда год.), но най-често се използва да опише периода, когато вече има живот на [Земята](#), а още по-определено от появата на пещерния (праисторически) [човек](#) или древния човек до появата на писмеността. С появата на писмеността започва историческия период от развитието на човечеството.

Периоди на развитие

1.1 [Каменна епоха](#)

❖ 1.1.1 [Палеолит](#)

- [Ранен палеолит](#) — период на появата на най-древните видове хора и широкото разпространение на [Хомо еректус](#).

- [Среден палеолит](#) — период на изместването на [Хомо еректус](#) от еволюционно по-напредналите видове, включително и съвременните хора. В Европа, през средния палеолит доминират [неандерталци]]те.

- [Късен палеолит](#) — период на господството на съвременния вид хора по цялото земно кълбо в епохата на [последния ледников период](#).

❖ 1.1.2 [Мезолит](#) Периодът се характеризира с развитието на техниката за производство на каменни оръдия на труда. Керамиката отсъства.

❖ 1.1.3 [Неолит](#) епоха на появата на [земеделieto](#). Оръдията на труда и оръжията все още са каменни, но производството им е доведено до съвършенство, широко се разпространява керамиката.

1.2 [Медна епоха](#)

1.3 [Бронзова епоха](#)

1.4 [Желязна епоха](#)

Периоди на развитие

1.1 [Каменна епоха](#)

Каменната ера е най-старият културно-исторически период в развитието на [човечеството](#), когато основните оръдия на труда и оръжията са изработвани от [камък](#), макар по същото време да са

употребявани и [дърво](#), [рог](#) и [кости](#). В края на каменната ера се разпространява използването и на [глинени съдове](#).

Каменните оръдия се изработват от различни видове камък. Така например [кремък](#) и [плочник](#) са използвани за режещи инструменти, а [базалт](#) и [пясъчник](#) за работни инструменти, например воденичните камъни. Към края на каменния период са опитомени някои диви животни и започва експлоатацията на медна руда за добиване на [метал](#).

1.1.1 Палеолит

Това е най-ранният, най-дългият и най-неясният период от човешката история, тъй като тогава обществата са без писменност и информация за периода се черпи предимно и основно от веществени исторически извори, свързани с материалното им развитие. За палеолита са характерни следните изкопаеми форми на изчезнали човешки видове - [Homo habilis](#), [Homo erectus](#) (представителите на този вид вече са използвали [огъня](#)), неандерталския човек и кроманьонския човек. Възникват новите оръдия на труда, изработени се от твърд кремъчен камък, което позволява чрез разцепването му да се получат много фини [остриета](#) или [ръбове](#).

По време на късния палеолит е и последният [ледников период](#) и появата на съвременния човек. В края на палеолита са създадени и първите произведения на [изкуството](#), както и [религията](#) с духовни и религиозни обряди, като например заравяне на мъртвите.

Последните етапи от еволюцията на човека не са добре изследвани. Неизвестно е кой е предшественикът на [Homo rhodesiensis](#), най-вероятният предшественик на съвременния човек. Многостранни палеоантрополози считат, че този вид е същият като [Homo heidelbergensis](#), от който произхождат неандерталците. Счита се също така, че и двата вида са подвидове на [Homo erectus](#).

1.1.2. Мезолит

Мезолитът започва в Средна Европа около 9600 г. пр.н.е. Краят му е от около 5800 г. пр.н.е. в южна Средна Европа и от около 4300 г. пр.н.е. в Северно Източноморската територия. Характеризира се с привършване на ледниковия период и [климат](#), подобен на сегашния, благоприятен за животински и растителни видове. Появява се членоразделната реч, общите норми на поведение, усъвършенстват се уменията и се натрупват нови знания за заобикалящата среда. Намерени са много скални рисунки в пещери от този период. Появяват се първите признаци на обезлесяване с цел [земеделие](#).

1.1.3. Неолит

Новокаменната епоха или неолит е последната част от каменната епоха (по българските земи от 6000 до 4000 г. пр.н.е.). Името е измислено от [Джон Лъбок](#) през 1865 г. като усъвършенстване на [трипериодната система](#). Тя следва [плейстоцена](#) и ранните години на [холоценската мезолитна култура](#), като започва със земеделието и свършва, когато металните инструменти стават широко разпространени през [каменно-медната](#), [бронзовата](#) или [желязната епоха](#) в зависимост от географския район. Новокаменната епоха не представлява точно определен хронологичен период, а се отнася до най-ранните фази на заседнал живот и земеделие във всеки отделен регион.

Новокаменната епоха се свързва с група специфични поведенчески и културни характеристики, включващи отглеждането на културни растения и използването на питомни животни, наречени [неолитна революция](#). От 10 000 до 8000 г. пр.н.е. те са ограничени до прости

земеделски култури (диви и питомни) и до отглеждането на [кози](#) и [овце](#), но към 7000 г. пр.н.е. включват и домашни животни ([крави](#), [прасета](#)), постоянни и наколни селища и [грънчарство](#). Развитието на тези умения отново не е еднородно и се различава в различните региони. Японските общества например познават грънчарството още през среднокаменната епоха.

1.2. Медна епоха

Медната епоха (наричана също [халколит](#) или [енеолит](#)) е епохата в развитието на човека, преходът между [неолита](#) и [бронзовата епоха](#), свързан с откриването на първия [метал](#) - [медта](#).. Приблизително перида е 4-3000 г. пр. н.е., като на някои места продължава и до по-късно, а на други отсъства. Най-често халколитът се числи към бронзовата епоха, но понякога се счита и за отделен период. През тази епоха се разпространяват медните оръдия на труда, които, въпреки че са меки, са по-добри от предишните каменни, но каменните остават. Открити са и други метали като [злато](#) и [калай](#).

Най-важната находка в [България](#) от халколита е [Варненския халколитен некропол](#), където е открито най-старото обработено злато в света.

1.3.Бронзова епоха

Бронзовата епоха е период в историята на човечеството, в който металните предмети се произвеждат предимно от [бронз](#). Тази епоха обхваща в Близкия Изток времето от 3300 пр.н.е. до 1200 пр.н.е., в Европа от 3200 пр.н.е. до 600 пр.н.е., в Средна Европа от 2200 пр.н.е. до 800 пр.н.е.

Тя се дели на ранна, средна и късна.

През II-III хилядолетир пр.н.е. е открит бронзът. С бронзови накрайници на дървените [рала](#) обработката на земята става много по-бързо и ефикасно. С бронзовите оръжия - [стрели](#), [копия](#), [мечове](#), войната и бойните изкуства също се усъвършенстват. В съперничеството за [злато](#), земи и [власт](#) отделните [племена](#) враждуват и често воюват помежду си. През този период [войната](#) става част от човешкото ежедневие.

Крайт на III хилядолетие пр.н.е. настъпва с пълното господство на бронзовата култура в почти всички обитавани земи на [Евразия](#). В големите средища на земеделската култура се разпада окончателно родовата структура на обществото, създава се класова организация и наченки на държавност. Постепенно отпада материнския род и се утвърждава [патриархата](#). Бронзовият век е век на миграции за скотовъдните племена на вътрешноконтиненталните степи и високи плата. Според други промяната не се дължи на миграции, а на сезонни локални измествания на населението или предаване на нова култура от съседни територии.

Изцяло в бронзовата епоха попадат великите цивилизации на Двуречието и [Египет](#). В тези страни класовото общество и държавата се появяват още през каменно-медната епоха. Сплавта от мед и [калай](#) е позната на различни места още през III хилядолетие пр.н.е. Още с появата си медта става важен предмет за обмен.

1.4.Желязна епоха

Желязната епоха е период в първобитната и раннокласовата история на човечеството, характеризираща се с разпространение на обработката на [желязо](#) и изработването на различни желязни предмети. Тя е последният, главен период от трите епохи, квалифицирани като

предисторически общества — каменна, бронзова и желязна епохи. Нейните начални и крайни дати, както и характеристиките се различават в зависимост от географския регион. Английската желязна епоха свършва с римското завладяване.

Терминът „желязна епоха“ обичайно се използва за „[варварските](#)“ култури в Европа, съществуващи паралелно с цивилизациите през [Античността](#) ([Древна Гърция](#), [Древен Рим](#), [Партското царство](#)). От античните култури, „варварите“ се отличават с отсъствието или рядкото използване на писменост, във връзка с което сведенията за тях се събират по данни от археологията или по споменаванията им в антични източници.

История на развитие на обществените отношения

Първите оръдия на труда са дялания камък и пръчката. Хората си изкарват прехраната чрез лов на животни и събиране на плодове. Човешките общности са малки, водещи номадски живот в процеса на добиване на храна. Тези от тях, които живеят в най-благоприятни природни условия започват да живеят уседнал живот.

Важен етап от човешкото развитие е възникването на езика. Хората вече са в състояние да изразят по-сложни абстрактни понятия - „камък“, „звяр“ и др. Това дава възможност поколението да се обучава не само чрез примера, както и да се планират различни жизнено важни дейности.

Като начало хората използват огъня на готово при пожар възникнал от природни стихии . С времето те се научават да го запалват когато е необходимо.

Всяка добита храна се поделя между членовете на групата. Оръдията на труда, съдовете, украшенията са се ползвали от отделни индивиди, но притежателят на съответната вещ е длъжен да я поделя с всички останали. Всеки може да вземе чужда вещ и да я ползва без разрешение на притежателя (това се среща и до днес при отделни племена).

Всяка общност се превръща в [род](#), и членовете на родовете, живеят отделно. В тези условия, даден човек принадлежи през целия си живот на колектива, в който е роден, тоест на този, към когото принадлежи майката. Ето защо първите родове са на майката. Два или няколко близки рода започват да се обединяват в [племена](#). Родовете се оглавяват от [старейшина](#).

Естественият хранител на човека в развитието му е майката — първо тя го кърми, после поема отговорността за намирането на храна и всичко нужно. Тази храна трябва да се носи от лова на мъжете-братя на майката, принадлежащи към рода ѝ си. Така започва да се оформят клетки, състоящи се от няколко братя, няколко сестри и децата на последните. Те живеят в общи жилища.

Едва тогава започват да се оформят [семейства](#) - образуване на постоянни двойки за по-дълъг или по-кратък период от време. Те се превръщат в [моногамно](#) семейство

С изобретяването на [лъка](#), [ловът](#) се усъвършенства, опитомено е [кучето](#), което става помощник на човека в лова. Постепенно, ловът довежда до опитомяването и на други животни — появява се първобитното [животновъдство](#). От събирачеството се преминава към [земеделие](#): от семената на дивите растения, събирани от хората и неизползвани напълно, започват да никнат посеви около жилищата. Предполага се, че земеделието първо се заражда в [Предна Азия](#). Този преход е наречен [Неолитна революция](#) и се случва около X-III хилядолетие пр.н.е. В Резултат на това, че средствата за съществуване са все по-обезпечени, започва ръст в общата численост на населението: на границата между V и IV хилядолетие пр.н.е. на Земята вече живеят около 80 млн. души.^[5] По-

късно хората овладяват топенето на [метали](#) (отначало [мед](#), после и [желязо](#)), което позволява да се създадат по-съвършени метални оръдия на труда.

Изменението на икономиката от чисто събиращество към производство, довежда и до изменение на обществото. При земеделските племена, основен тип селище става [селото](#), в което живее една община, която от [родова](#) се превръща в [съседска](#). Големите общи домове остават в миналото, и във всеки дом вече живее едно [патриархално семейство](#). Собствеността върху земята е колективна — вътре в колектива отделните хора или семейства владеят участъци земя, които може да се обработват, но не бива да се предават на друг за ползване.

Важен елемент на обществената организация са [мъжките съюзи](#). Мъжката част на общността избира [вожд](#) от редицата на мъжете, които се открояват от общата маса с лични качества, знания и богатство. Отначало такива хора имат влияние благодарение на личните си качества, а после властта на вожда започва да се предава по наследство. В резултат на тези процеси започва появата на привилегировани слоеве на обществото — вождове, [жреци](#), а също и най-успешните в стопанската дейност. Възниква имущественото неравенство. Вождовете започват да изискват дарове от редовете на общността. Пленените във войните между племената стават [роби](#).

Първоначално, съседните родове и племена разменят това, което им дава природата: сол, редки камъни и др. Дарове обменят както общностите като цяло, така и отделните индивиди, и това явление се нарича [дарообмен](#).

Последният етап на развитието на обществото преди появата на държавата, е така наречената [военна демокрация](#).

Започва да се появяват [вождествата](#) — политически единици, включващи в себе си няколко села или общини, обединени под постоянната власт на върховен вожд. Племената започват да се обединяват в [племенни съюзи](#), които постепенно се преобразуват в [народности](#). Народностите нарастват с времето заради естественият прираст на населението, по-нататъшното обединение със съседни племена и завоюването на чужди земи и покоряването на други племена и народности.

В резултат на това, именно така възникват първите [държави](#) в [Месопотамия](#), [Древен Египет](#) и [Древна Индия](#) в края на IV — началото на III хилядолетие пр.н.е.

Поява на религията

От гледна точка на [еволуциониста](#) и поддръжник на научния [атеизъм](#) [Ричард Докинс](#), изложена в книгата му „[Делюзията Бог](#)“, религията представлява страничен продукт на едно социално-полезно явление, притежаващо признаци на „психически вирус“ — [мема](#).

В епохата на неолита възникват сложни религиозни култове. Религиозните убеждения в този период обичайно се състоят в поклонения пред [Богинята-майка](#), [Небесен отец](#), [Слънцето](#) и [Луната](#) като божества. Характерна за неолита е тенденцията на поклонение пред [антропоморфни божества](#).

При първобитните племена няма специални служители на [култовете](#); религиозно-магическите обреди се извършват предимно от главата на родовата група от името на целия род, или от човек, който се отличава чрез лични качества с репутацията на познаващ света на [духовете](#) и [боговете](#) ([знахари](#), [шамани](#) и др.).

Хронология

Ранен палеолит

- Преди около 2,5 милиона години — Доказателства за ранни човешки инструменти.
- Преди около 2,4 милиона години — Родът Хомо се появява като мършояден хищник.
- Преди около 600 000 хиляди години - Лов и събиращество.
- Преди около 400 000 хиляди години – Контрол над огъня.

Среден палеолит

- Преди около 200 000 години — Съвременният Хомо сапиенс се появява в Африка, включително и гледна точка на липсата на значително количество косми в сравнение с другите примати.
- Преди 300 000 до 30 000 години — Мюстерска (Неандерталска) култура в Европа.^[8]
- Преди около 75 000 години — Суперизригването на вулкана Тоба.^[9]
- Преди 70,000 - 50,000 години - Хомо сапиенс се придвижва от Африка към Азия.^[10] През следващите хилядолетия, потомците им се разпространяват към южната част на Индия, Малайските острови, Австралия, Япония, Китай, Сибир, Аляска и северозападния бряг на Северна Америка.^[10]
- Преди около 50 000 години - Поведенческо съвремие, от този момент включително и в езика и сложното познание.
- Преди около 42 000 години — Изобретяването на облеклото.

Късен палеолит

- Преди около 32 000 години — Започва културата Ориняк в Европа.
- Преди около 30 000 години (28 000 години пр.н.е.) — Стадо северни елени е избито от хората в долината Везере в днешна Франция.^[11]
- Около 28 500 години пр.н.е.)— Нова Гвинея е населена от хопа от Азия или Австралия.^[12]
- Преди около 28 000 - 20 000 години — Граветска култура в Европа. Изобретяването на харпуна, иглата и триона.
- Преди около 26 000 години (24 000 години пр.н.е.) — Жените използват влакна за направата на торби за бебета, дрехи, кошници и мрежи.
- Преди около 25 000 години (23 000 години пр.н.е.)— Малко селище, състоящо се от колиби, изградени от скали и от кости на мамути е основано в местност, където сега се намира Долни Вестонице в Моравия (Чехия). Това все още е най-старото постоянно човешко поселище, открито от археолозите.^[13]
- Преди около 20 000 години (18 000 години пр.н.е.) - Шателперонска култура във Франция.^[14]
- Преди около 16 000 години (14 000 години пр.н.е.) - Зубър, направен от глина, в пещерата, известна като Le Tuc d'Audoubert във френските Пиренеи, близо до границата с Испания.^[15]
- Преди около 14 800 години (12 800 години пр.н.е.)— Започва влажен период в Северна Африка. Регионът, който по-късно ще стане Сахара е влажен и плодородна, и водоносните хоризонти са пълни.^[16]

Мезолит

Неолит

- Около 8 000 — 7 000 години пр.н.е. — В северна Месопотамия, в днешната северна част на Ирак, започва отглеждането на ечемик и пшеница. Първоначално, те се използват за бира,

[каша](#) и [супа](#), евентуално за [хляб](#).^[17] В началото на земеделието по това време, се използват пръчки за садене, заменени от примитивен [пflug](#) през следващите векове.^[18] Построена е кръгла каменна кула в [Йерихон](#), запазена днес до около 8,5 метра на височина и 8,5 метра в диаметър.^[19]

Халколит

- Около 3 700 години пр.н.е. - [Клиновидното](#) писмо появява в [Шумер](#) и започват да се съхраняват записи. Според по-голямата част от специалистите, първата писменост в Месопотамия е инструмент, който няма голяма връзка с говоримия език.^[20]
- Около 3 000 години пр.н.е. - Започва строителството на [Стоунхендж](#). Първоначално, той се състои от кръгъл ров и наколен насип от 56 дървени стълба.^[21]